

Sodišče slovenske narodne časti

MILKO MIKOLA

Sodišče slovenske narodne časti je predstavljalo izredno sodišče, ki je bilo ustanovljeno na osnovi Zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast z dne 5. 6. 1945.¹ Kot je že iz njegovega naziva razvidno, je bilo pristojno za sojenje tistim, ki so se med okupacijo kakorkoli prekršili zoper slovensko narodno čast. Za zločine in prestopke zoper slovensko narodno čast pa so se po zgoraj navedenem zakonu smatrala "vsa namemo izvršena dejanja, ki jih sicer ni mogoče označiti za veleizdajo ali za pomoč okupatorju pri izvrševanju vojnih zločinov, ki pa so škodovala ali bi utegnila škodovati ugledu in časti slovenskega naroda in njegovi odpornosti..." Zakon je navedel tri kategorije dejanj, ki jih je bilo mogoče smatrati kot zločin oz. prestopok zoper slovensko narodno čast, in sicer:

- a) politično, propagandno, kulturno, umetniško, gospodarsko, pravno ali npravno sodelovanje z okupatorjem ali domačimi izdajalci...;
- b) prijateljski stiki s pripadniki okupatorske vojske in oblasti;
- c) delovanje na odgovornih mestih v letu 1941, ki je prispevalo k sramotnemu porazu in kapitulaciji Jugoslavije."

Za zgoraj navedena dejanja je Sodišče slovenske narodne časti obsojenec kot redno kaznen obvezno izreklo izgubo narodne časti, kot stranske kazni pa je lahko izreklo še lahko ali težko prisilno delo in popolno ali delno zaplenbo premoženja v korist države.

Za celotno območje Slovenije je bilo ustanovljeno eno samo Sodišče slovenske narodne časti, ki je imelo svoj sedež v Ljubljani. Sestavljali so ga: predsednik, predsedstveni tajnik in najmanj 15 članov ter potrebno število tajnikov pravnikov. Vse navedene je imenovalo Predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS). Sodišče je sodilo v več senatih. Senati Sodišča slovenske narodne časti so bili ustanovljeni na vseh sedežih okrožij (v Ljubljani, v Celju, v Mariboru in v Novem mestu) ter tudi v nekaterih drugih krajih kot npr. v: Kamniku, Kranju, Dolnji Lendavi, Gomji Radgoni, Ljutomeru, Mirski Soboti, Ormožu, Ptuj in v Slovenski Bistrici.²

Postopek pred senatom Sodišča slovenske narodne časti se je lahko začel na prijavo javnega tožilca, Oddelka za zaščito naroda (OZNA), narodnoosvobodilnih odborov (kjer ti še niso bili izvoljeni, pa odborov OF) in posa-

meznikov. Obtožnico je pred senatom Sodišča slovenske narodne časti zastopal javni tožilec Slovenije. Za izvedbo preiskave zoper osumljence je Javno tožilstvo Slovenije imenovalo posebne preiskovalce.

Obravnave pred senati Sodišča slovenske narodne časti so se začele v začetku julija 1945. Prva obravnava je bila 4. 7. 1945 pred senatom v Ljubljani, in sicer proti članom nekdanje Konzulte. Pred senatom Sodišča narodne časti v Celju je bila npr. prva obravnava 7. 7. 1945.

Sodišče slovenske narodne časti je delovalo do 24. 8. 1945, ko ga je Predsedstvo SNOS s posebnim zakonom ukinilo.³ Istega dne kot je sprejelo zakon o ukinitvi Sodišča slovenske narodne časti, je predsedstvo SNOS izdalo tudi Ukaz o pomilostitvi oseb, obsojenih po Zakonu o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast.⁴ Z navedenim ukazom je bila vsem, ki so bili obsojeni pred Sodiščem slovenske narodne časti, v celoti odpuščena kazen lahkega ali težkega prisilnega dela, kazen izgube narodne časti pa se jim je omejila samo na izgubo političnih državljanskih pravic. V nobenem primeru pa obsojenec ni bila oproščena kazen zaplenbe premoženja.

Zakon, s katerim je bilo ustanovljeno Sodišče slovenske narodne časti, ni natančneje določal njegovega poslovanja, ampak je dopuščal, da uporablja kazenske predpise in postopke rednih sodišč. Tako s tem zakonom tudi ni bilo predpisano, katere evidencije mora Sodišče slovenske narodne časti voditi in kako ravnati s spisi. Iz gradiva, ki je nastalo pri poslovanju Sodišča slovenske narodne časti, senat v Celju, lahko ugotovimo, da je vsak senat Sodišča slovenske narodne časti vodil svoj vpisnik.

Vpisnik je imel naslednje rubrike: zap. št.; št. Snč; priimek, ime, dan in kraj rojstva, poklic in bivališče obtožene; kaznivo dejanje; dan, ko je spis izročen senatu; priimek in ime predsednika, članov in tajnika senata; dan razprave; priimek in ime zagovornika; vsebina sodbe; kazen prisilnega dela; opomba. Rubrika "vsebina sodbe" je imela več podrubrik, kamor so se vpisovali podatki o kazni, ki je bila izrečena obsojencu. V rubriki "opomba" se navajajo podatki v zvezi z: oprostitevijo ali amnestijo obsojenca, z zavrnitvijo obtožbe, rešitvijo milostne prošnje, odstopom primera drugemu sodišču itd. Vsa dokumentacija v zvezi z obravnavanjem posameznega primera je tvorila kazenski spis, ki je nosil oznako SNČ in zaporedno številko, pod katero je bil primer vpisan v vpisnik. Kazenski spis je

1 Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 7/1945.

2 Navedeni senati Sodišča slovenske narodne časti se omenjajo v Seznamih obsojencev na zaplenbo imetja, ki jih je izdajala Komisija za upravo narodne imovine (KUNI) leta 1945.

3 Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 29/1945.

4 Prav tam.

obvezno vseboval naslednje dokumente: popis spisov, prijavo zoper obdolženca, zapisnik o zaslišanju obdolženca, zapisnike o zaslišanju prič, obtožnico, razpravni zapisnik, sodbo in rešitev v zvezi z amnestijo. V spisu pa se poleg navedenih dokumentov lahko nahajajo še prošnja za pomilostitev s priloženimi priporočili za pomilostitev obsojenca, mnenja oblastnih organov in političnih organizacij glede pomilostitve in rešitev prošnje ter dokumentacija, ki je nastala v zvezi z morebitno obnovo procesa pred pristojnim okrožnim sodiščem.

Gradivo posameznih senatov SNČ, kolikor se ga je sploh ohranilo, se še hrani v arhivih temeljnih sodišč. Izjema je gradivo SNČ-senata v Celju, ki ga hrani Zgodovinski arhiv v Celju

in tvori sestavni del fonda Okrožnega sodišča Celje.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Gericht der slowenischen Nationallehre

MILKO MIKOLA

In seinem Beitrag beschreibt der Autor die Charakteristika des Gerichts der slowenischen Nationallehre als einer Institution und macht auf die Grundkategorien des Archivguts, das bei der Geschäftsführung der einzelnen Senate dieses Gerichts entstand, aufmerksam.

Listina rimskega kralja Konrada II., ki potrjuje ustanovitev benediktinskega samostana v Gomjem gradu in vtisnjen odpadli pečat, izdana v Regensburgu leta 1147.
Nadškofijski arhiv Ljubljana, Zbirka listin, Gomji grad